

SYLWIA MICHALSKA¹

JAK PRZEZWYCIĘŻYĆ UBÓSTWO? KONWENCJA RUCHU PRZECIW BEZRADNOŚCI SPOŁECZNEJ – SPOTKANIE U RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH

Rok 2010 został ogłoszony w Unii Europejskiej Rokiem Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym. Mimo iż w porównaniu do innych, mniej rozwiniętych części świata wydaje się, że bieda rzadziej dotyka mieszkańców UE, to jednak niemal 84 miliony Europejczyków zagrożonych jest ubóstwem. Jak podkreślają specjaliści, życie w ubóstwie jest przyczyną wielu problemów, począwszy od braku środków finansowych na zakup żywności i odzieży, a skończywszy na złych warunkach mieszkaniowych, a nawet braku dachu nad głową. Ubóstwo ogranicza również możliwość dokonania swobodnego wyboru, dotyczącego stylu życia, co może prowadzić do wykluczenia społecznego.

Ogłoszenie Roku Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym zainspirowane było zasadą solidarności, stanowiącą podwaliny struktur UE. Podstawowe cele, jakie stawiają sobie jego organizatorzy, to zwiększenie świadomości opinii publicznej na ten temat oraz zwiększenie zaangażowania politycznego Unii Europejskiej i państw członkowskich w walkę z tymi problemami. Podstawowym zadaniem Roku 2010 jest zwrócenie uwagi na problemy i obawy ludzi, którzy zmagają się z ubóstwem i wykluczeniem społecznym, oraz zainspirowanie wszystkich obywateli Europy oraz partnerów społecznych do zaangażowania się w walkę z tym problemem. Kolejnym ważnym celem jest także obalanie stereotypów, dotyczących ubóstwa i ubogich, jakie funkcjonują w bardziej zamożnych grupach mieszkańców UE.

---

¹ Autorka jest pracownikiem naukowym Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN (e-mail: sylwia.michalska@irwirpan.waw.pl).

Do organizacji wydarzeń w ramach Roku 2010, oprócz Komisji Europejskiej i państw członkowskich, zaproszone zostały także organizacje obywatelskie i partnerzy społeczni.

Jedną z większych imprez, zorganizowanych w ramach Roku 2010 i poświęconych problemom ubóstwa, była Jubileuszowa X Konwencja Ruchu przeciw Bezradności Społecznej, zorganizowana 17 października 2010 roku w XXIII Międzynarodowym Dniu Walki z Ubóstwem.

Honorowy patronat nad Konwencją zorganizowaną przez Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej objął Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Bronisław Komorowski oraz Parlament Europejski. Spotkanie rozpoczęło się od powitania zebranych gości przez panią profesor Irenę Lipowicz, Rzecznika Praw Obywatelskich. Doradca Prezydenta RP Jan Lityński odczytał przesłanie Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego.

Pierwszą, roboczą część spotkania poświęcono debacie, której temat brzmiał *Jak przezwyciężyć ubóstwo?*, do której zaproszono osoby na co dzień praktycznie pomagające osobom dotkniętym biedą: siostrę Małgorzatę Chmielewską, przełożoną Wspólnoty Chleb Życia, Małgorzatę Chrapek, wójta gminy Wieprz, Jarosława Dudę, który jest krajowym koordynatorem Europejskiego Roku Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym, Kazimierza Kotowskiego, prezesa Związku Powiatów Polskich oraz Janinę Ochojską-Okońską, prezesa Polskiej Akcji Humanitarnej. Moderatorem sesji był profesor Andrzej Zoll, inicjator powstania Ruchu przeciw Bezradności Społecznej.

Siostra Chmielewska podkreślała, że żyjąc w społeczeństwie, mamy nie tylko prawa, ale i obowiązki obywatelskie. Wypełniając obowiązki wobec osób biednych, należy pamiętać też o tym, że warunkiem godnego pomagania jest współuczestnictwo osób ubogich w procesie wychodzenia z biedy. Jest to kwestia nie tylko godności biednych, ale także gwarant większej skuteczności udzielanej pomocy. Utopią jest wiara w to, że uda się stworzyć społeczeństwo, w którym bieda przestanie być problemem, bo osoby biedne będą zawsze wśród nas. Nie da się bowiem stworzyć struktur doskonałych, które uporządkują świat, ważne zatem jest, aby istniejące struktury były skuteczne i pozwalały tym, którzy chcą z nich korzystać, wykorzystywać skutecznie istniejące możliwości. Siostra Chmielewska podkreśliła, iż mimo że na walkę z biedą przeznaczonych jest dużo pieniędzy, między innymi z UE, to do osób biednych trafia tak naprawdę jedynie 20% środków, reszta rozdysponowywana jest po drodze, na różnych szczeblach systemu pomocy. Znając problemy biednych z wieloletniej praktyki we Wspólnocie, siostra podkreślała, że im sztywniejszy i doskonalszy system pomocy stworzymy, tym więcej osób będzie wypadało poza jego ramy, gdyż nie będzie mogło spełnić precyzyjnie określonych warunków, według których przyznawane jest wsparcie.

Profesor Zoll podkreślił, że pomagając innym, musimy pamiętać, że celem pomocy nie jest uspokojenie sumień pomagających, ale skuteczne dotarcie do osób potrzebujących pomocy w taki sposób, by nie niszczyć ich godności osobistej.

Wójt gminy Wieprz, pani Małgorzata Chrapek, opowiadała o konkretnych działaniach podejmowanych na terenie jej gminy, mających służyć pomocą osobom ubogim i niezaradnym. Podkreślała też, że prawdziwa bieda, zwłaszcza na terenach wiejskich, to taka, która sama się nie ujawnia i że do biednych trzeba dotrzeć z pomocą, bo sami często o nią nie proszą, bo nie potrafią albo nie wiedzą, że mogą prosić. Zadaniem instytucji udzielających pomocy jest również podjęcie wysiłku odszukania osób potrzebujących wsparcia.

Krajowy koordynator Europejskiego Roku Walki z Ubóstwem, Jarosław Duda, podkreślił wagę Ruchu zainicjowanego przez profesora Zolla i kontynuowanego przez profesora Lipowicz. Zaznaczył, że jako koordynator Roku zdaje sobie sprawę z tego, jak ważne jest, aby działania podejmowane przeciwko biedzie nie były tylko akcjami jednorazowymi, lecz by Rok stał się okazją do upowszechnienia podejmowanych działań. Przypomniawszy europejską zasadę pomocniczości i podkreślił, jak ważne jest, aby pamiętać o niej w codziennych działaniach. Zainteresowanie Rokiem było w Polsce bardzo duże i w ramach jego obchodów odbyło się wiele spotkań i podjęto wiele działań, które wykorzystując logo akcji i prosząc o patronat działań, zajmowały się problemami osób biednych. Jarosław Duda wskazał 3 podstawowe źródła wykluczenia w Polsce: bezrobocie, wielodzietność oraz niepełnosprawność. Jako zadania, jakimi można zająć się już teraz, Duda wskazał uproszczenie przepisów i łatwiejsze procedury, tak by można było skuteczniej pomagać ubogim, zapewniawszy również, że rząd będzie robił wszystko, aby pomagać przedstawicielom organizacji niosących pomoc osobom biednym.

Janina Ochojska podkreśliła, że dane statystyczne trzeba czytać bardzo uważnie i że w Polsce, na przykład, 26% młodzieży jest zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem, co stawia nasz kraj na pierwszym miejscu w UE. Ochojska zasugerowała stworzenie listy absurdów prawnych i administracyjnych, które utrudniają życie osobom niosącym pomoc w Polsce. Podkreśliła, że bardzo dużo osób wypada z systemu pomocy przez jego instytucjonalizację, ponieważ osoby nieujęte w systemie automatycznie nie mają możliwości otrzymania pomocy, która im się należy. Ważne jest, by szukając beneficjentów tej pomocy, nie opierać się jedynie na danych pochodzących z instytucji, ale też stworzyć prawdziwą mapę potrzebujących pomocy. Tego rodzaju dane od dłuższego czasu zbiera PAH, tworząc mapę dożywiania w Polsce. Janina Ochojska zwróciła też uwagę na wykluczenie, jakie staje się doświadczeniem osób niepełnosprawnych, ponieważ nadal wiele miejsc w Polsce jest nieprzystosowanych do ich potrzeb, zauważyła też, że mimo iż przepisy poprawiły się w ostatnich latach, to ich nierespektowanie oraz dowolność interpretacji sprawiają, że niekiedy podejmuje się działania jedynie pozorne albo nie dość dobre i skuteczne, które mogłyby naprawdę poprawić sytuację osób niepełnosprawnych. Janina Ochojska podkreśliła też, że w skali światowej Polska jest krajem, w którym wykluczenie dotyka mniej osób niż w innych regionach świata, gdzie żyje się dużo trudniej, więc gdy mówimy o solidarności i pomocniczości, musimy pamiętać także o tych, którzy są daleko od nas, bo wielkim zagrożeniem dla osób wykluczonych jest obojętność świata.

Kolejną, uroczystą częścią konferencji było wręczenie nagród osobom i instytucjom szczególnie aktywnym w pomocy osobom marginalizowanym

i potrzebującym. Odznaki honorowe RPO „Za zasługi dla Ochrony Praw Człowieka” odebrali: siostra Małgorzata Chmielewska oraz przedstawiciele Caritas Polska, Polskiej Akcji Humanitarnej i Kamiliańskiej Misji Pomocy Społecznej. Nagrodę „Homo Angelicus” ufundowaną przez Fundację „Solidarna Pomoc dla Bezrobocia i Ubóstwa” z Krakowa otrzymał profesor Andrzej Zoll.

W dalszej części konferencji uczestnicy mieli możliwość obejrzyć film i wysłuchać relacji uczestników IX Europejskiego Spotkania Osób Dotkniętych Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym, które odbyło się w Brukseli w czerwcu 2010 roku. Dzięki wystąpieniu Ewy Wrońskiej z Biura RPO uczestnicy konferencji dowiedzieli się, w jaki sposób doszło do utworzenia Ruchu Przeciwko Bezradności Społecznej, w jaki sposób rozwija się jego praca i jak pracowały Zespoły Konsultacyjne utworzone w ramach jego działania.

Trzecia część spotkania u RPO była poświęcona działalności poszczególnych zespołów konsultacyjnych. Reprezentanci poszczególnych grup roboczych referowali, do jakiego rodzaju ustaleń udało się im dojść w zespołach. Anna Szukielojć-Bieńkuńska z GUS zaprezentowała najnowsze dane, dotyczące wskaźników ubóstwa w Polsce i Europie, profesor Krystyna Błęszyńska z SGGW omówiła sytuację uchodźców i emigrantów w polskiej rzeczywistości, dr Joanna Starega-Piasek, Dyrektor Instytutu Rozwoju Służb Społecznych, mówiła o wyzwaniach nowej pracy socjalnej wobec ubóstwa i osób biednych.

Kolejne wystąpienia były poświęcone między innymi zadaniom polityki rodzinnej państwa wobec problemów ubóstwa, o czym mówiła profesor Ewa Leś z Instytutu Polityki Społecznej UW, oraz możliwościom nauki przedsiębiorczości i zaradności, co mogłoby pomóc osobom zmarginalizowanym, o czym opowiadała dr hab. Ewa Wysocka z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. O sytuacji osób niepełnosprawnych i szansach na poprawę jakości ich życia mówił Piotr Pawłowski ze Stowarzyszenia Przyjaciół Integracji, z kolei Dariusz Żuk, Prezes Zarządu Fundacji Polska Przedsiębiorczość, zastanawiał się, jak uwolnić przedsiębiorczość w Polsce. Ostatnie wystąpienie poświęcone było strategii wobec problemu bezdomności – Adriana Piotrowska z Kamiliańskiej Misji Pomocy Społecznej mówiła o konieczności stworzenia dokumentu, który będzie podejmował problem pomocy osobom bezdomnym, łącząc pracę wielu środowisk i porządkując podejmowane do tej pory aktywności, z których niektóre się dublują, inne wykluczają, a jeszcze inne, choć ważne, nie są w ogóle przez nikogo podejmowane.

Niezwykle żywa dyskusja, jaka nastąpiła po zaplanowanych referatach, pokazała, jak bardzo ważne problemy zostały poruszone w trakcie konferencji i jak bardzo brakuje tego rodzaju spotkań, które umożliwiłyby wymianę poglądów zarówno teoretykom, jak i praktykom oraz beneficjentom pomocy. Słabością, ale i siłą spotkania była niezwykle duża rozpiętość poruszanych tematów. Ich liczba sprawiła jednak, że żadne z poruszanych zagadnień nie było zgłębione i nie zastanawiano się nad konkretnymi rozwiązaniami. Jednak zebranie pod wspólnym szyldem „wykluczenia” grup bardzo różnych, lecz wymagających pomocy i wsparcia pokazało, że część problemów, z jakimi borykają się instytu-

cje i organizacje pomagające, jest wspólna i można próbować je rozwiązywać poprzez działania systemowe.

Niewątpliwą zaletą spotkania była bardzo dobra atmosfera, w jakiej wymieniano poglądy i starania pani profesor Lipowicz o to, by skoncentrować się na proponowaniu konkretnych działań, które mogłyby, także z jej pomocą i wsparciem od razu być wdrażane w życie, aby wielogodzinna konferencja mogła przynieść doraźne i szybkie rezultaty.

Ponieważ spotkanie zakończyło się obietnicą i zapowiedzią dalszych działań kierowanych w stronę osób potrzebujących pomocy, ale także umożliwiającym wymianę doświadczeń i poglądów osobom z różnych środowisk, można więc mieć nadzieję, że urząd RPO stanie się ważnym miejscem spotkań dla reprezentantów środowisk zajmujących się zarówno w praktyce, jak i w teorii niesieniem pomocy osobom jej potrzebującym.